

τησαν ποῖος ἔσεται ὁ διάδοχος καὶ ἀρχηγὸς τῶν δερβισῶν Μεβλεβή, ἐκεῖνος δὲ ὑπέδειξεν ὡς ἄξιον τοιαύτης περιωπῆς τὸν ἀγαπητὸν αὐτοῦ μαθητὴν Χισάμ-εδδίν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει Δεκεμβρίου 10 1888.

Ἀχιλλεὺς Σρηστέδης.

Α'

ΑΠΛΟΪΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

περὶ μεγαλοφρόνων καὶ ὑψηλοφρόνων ἀνθρώπων, ἀφηρημένως
περὶ μεγαλοφροσύνης καὶ ὑψηλοφροσύνης.

Ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ ἀναπτύσσονται πάθη κακίας καὶ ἀρετῆς, σχετικῶς μὲ τοὺς διέποντας αὐτὴν πολιτικοὺς νόμους καὶ θρησκευτικὴν διδασκαλίαν· ἐκ τῆς κακίας καὶ ἀρετῆς, ὡς ἐκ ῥίζης ἢ κέντρου ἀναφύονται ἢ ἀναφαίνονται τρόποι τινι ἰδιαίτεροι ὡς κλάδοι καὶ κλωνάρια, τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ὅχι πάθη, ἀλλὰ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα, λόγου χάριν, ὡς εἶνε, ἀνδρεία καὶ δειλία, ἐγκράτεια καὶ ἀκράτεια, σωφροσύνη καὶ ἀφροσύνη, δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, φιλαργυρία καὶ ἀσωτία, δυσπιστία καὶ ἀπιστία (τὸ ὀρθῶς πιστεῦειν καὶ παραλόγως ἀπιστεῖν)· μεγαλοφροσύνη καὶ ὑψηλοφροσύνη, συγκεκριμένους μεγαλόφρων καὶ ὑψηλόφρων· πιθανὸν τὰ τελευταῖα νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον τοῦ πρώτου μεμακρυσμένου τοῦ κέντρου (τῆς ὑψίστης ἀρετῆς).

Ἡ διάκρισις τῶν δύο τελευταίων τοῦ μεγαλόφρονος καὶ ὑψηλόφρονος, περὶ ὧν ὁ λόγος, πρέπει νὰ διασαφισθῇ, ὁ λόγος ἀπαιτεῖ τὸ τοιοῦτον, ἵνα ἀποδώσῃ ἐκάστῳ τὸ ἀνήκον· διότι ἐκ τῆς συγκεχυμένης ἐννοίας τῶν λέξεων πολλάκις ἀδιαφόρως καὶ εὐκρίτως ἢ ἀμφοτέροι ἀπαιτοῦνται ἢ ἀμφοτέροι ψέγονται ἢ ἀντὶ νὰ ἐπαινῇται ὁ μεγαλόφρων ψέγεται, ἐπαινεῖται δὲ ὁ ὑψηλόφρων, ἀντὶ νὰ ψέγηται· ἐνώπιον λοιπὸν καλῶς ἐννοουμένης ἐλευθέρως κοινωνίας, δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν τάνήκοντα ἐκάστῳ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἀμφοτέροι ζῶσιν ἐν κοινωνίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ ἐνεργοῦσιν, εἴτε ὡς ἀπλοῖ πολῖται, εἴτε, ὡς ἠθικὰ πρόσωπα (ἄρχοντες).

Καθ' ἡμᾶς οἱ ὑψηλόφρονες, καίτοι ζῶντες ἐν κοινωνίᾳ καὶ ἔχοντες εἰς πλείστας περιστάσεις τὰς αὐτὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς ἀνάγκας μὲ τοὺς κοινωνοῦντας, οὐχ ἥττον περιφρονοῦσιν αὐτούς· εἰσὶν ἀκατάδεκτοι, ἂν συγχωρῇται ἡ λέξις, σοβαροὶ καὶ ἀγέρωχοι πρὸς τοὺς ἄλλους· τὸν ἐν αὐτοῖς λόγον, εἰ δὲν ἦνε κάτοχοι γραμματικῆς παιδείας, διατηροῦσιν ἐνδομύχως ἢ ἀγνοοῦντες τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, ἢ ἂν ἦνε πεπαιδευμένοι, διδάσκαλοι καὶ κα-

θηγηταί γραμμάτων, γινώσκουσι μὲν αὐτάς, δὲν ἐπιθυμοῦσιν ὁμῶς τὴν ἀπλοποιήσιν καὶ διάδοσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἄλλους, εἰμὴ δι' αὐστηροτάτων κανόνων· διότι ὑποθέτουν τοὺς πλείστους ἀνθρώπους ἀνεπιδέκτους λογικῆς κατὰ τὴν κρίσιν των ἀναπτύξεως· ζητοῦν ἀείποτε διὰ τινος μυστηριώδους τρόπου νὰ διατηρηθῇ τὸ καθεστὼς καὶ καθιερωμένον καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς λέξεσιν ἀμετάβλητον καὶ στερεότυπον· ἐὰν μὲν ὧσι λειταυργοὶ τῆς θρησκείας, τυραννοῦσι μᾶλλον ψυχικῶς ἢ σωματικῶς, ἐὰν δὲ πολιτικοί, σωματικῶς μᾶλλον ἢ ψυχικῶς, ἀμφότεροι δὲ σχηματίζουν τρομερὰν τυραννικὴν κυβέρνησιν.

Κοινωνία ὑπὸ τοιούτων κυβερνωμένη τὰ $\frac{2}{3}$ αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο εἶσιν, εἰμὴ δούλοι καὶ ἀνδράποδα τοῦ ἐνὸς πέμπτου.

Τοιαῦται κοινωνίαι ὑπῆρξαν ἐν Εὐρώπῃ καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα· τοιαῦται ὑπάρχουν μέχρι σήμερον ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, κατ' ἐξαιρέσιν δὲ ἤδη ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἡ τοιαύτη ἐξαιρέσις δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ λείψανον μεσαιωνισμοῦ, βαθέος ριζομένον εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν κοινωνούντων διὰ παραδόσεως καὶ διεστραμμένων ἱστορικῶν διδασκαλιῶν.

Ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι μεταξὺ τῶν ὑψηλοφρόνων εὐρίσκονται ἀληθῶς πεπαιδευμένοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐλαφρύνουν τὸ βάρος τῆς δουλείας καὶ τοῦ ἀνδραποδισμοῦ, ἔνεκα τῆς ὑψηλοφροσύνης των ζητοῦν ν' ἀναβιβάσουν τοὺς δεδουλωμένους χωρὶς αὐτοὶ νὰ καταβοῦν βαθμίδας τινάς, ὡς εἶνε πρέπον, ἵνα χειραγωγήσωσιν αὐτούς· ὁμοιάζουν λοιπὸν αἱ τοιοῦτοι μὲ τοὺς ἱσταμένους ἐν μεγίστῳ πύργῳ ἔχοντι κλίμακας πολυσυνθέτους καὶ σκολιὰς εἰσόδους, ἐκείθεν δὲ διὰ τινων ἀγερώχων βλεμμάτων καὶ εὐσχήμων χειρονομιῶν προσκαλοῦν δηθεν τοὺς ἐν τῇ γῇ ἔρποντας καὶ καθημένους, οἵτινες μόλις τὰς πύλας τοῦ πύργου διακρίνοντες· δὲν τολμῶσιν οἱ ταλαίπωροι, οὔτε νὰ ἐμβλέψωσιν ἄνω τῶν ποδῶν των, οὔτω λοιπὸν διατελοῦντες μὲν ἐν ἀργίᾳ κεχηνότες (χάσκοντες) βλέπουν τοὺς ἄνω ἱσταμένους, ἄλλως, καταγινόμενοι εἰς βανχύσους καὶ ἐπιμόχθους ἐργασίας, πλὴν ἀπολύτως ἀναγκαίως καὶ πρὸς τοὺς ὑψηλόφρονας, ἀναμένουσι διαταγὰς καὶ προσταγὰς· μόνον ἐν περιπτώσει σεισμοῦ μεγάλου, πυρκαϊᾶς, πλημμύρας ὑδάτων, ὅπερ δυστυχῶς οὔτε ἔλειψαν, οὔτε λείπουν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ταπεινόφρονες καὶ ὑψηλόφρονες, δούλοι καὶ δεσπότες, πεπαιδευμένοι καὶ ἀπαιδευτοί, εὐγενεῖς καὶ δυσγενεῖς, ὠθοῦνται καὶ ὠθοῦσιν ἅπαντες διατελοῦντες ἐν συγχύσει καὶ ἀναστατώσει, μεχρὶ τοῦ παρέλθουσι τάνωτέρω.

Οἱ μεγαλόφρονες ζῶντες καὶ οὗτοι ἐν κοινωνίᾳ πράττουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀντιστρόφως τῶν ὑψηλοφρόνων· ἐνεργοῦν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ εἰς τὴν μεταβολὴν καὶ τροποποίησιν τῶν κακῶς κειμένων καθεστώτων· τὸ στερεότυπον κοινωνικῆς πορείας εἰς πράγματα ὑποκείμενα εἰς τροποποίησιν καὶ μεταβολὴν δὲν τοῖς εἶνε ἄρεστόν· ζητοῦν τροποποιήσεις καὶ μεταβολὰς σκοπῶ κοινωνικῆς προόδου· σκοπῶ τοιαύτης συγχέουν πολλάκις τὰς διαφύ-

ρους τάξεις τῆς κοινωνίας· ἐὰν ᾗνε ἀληθῶς πεπαιδευμένοι ζητοῦν διὰ τοῦ εὐκολωτέρου τρόπου νὰ καταστήσουν, εἰ δυνατόν, ὅλους τοὺς κοινωνοῦντας μετόχους τοῦλάχιστον τῆς στοιχειώδους παιδείας διὰ τῆς οἰκείας τῶν γλώσσης· χάριν τῆς μεγαλοφροσύνης τῶν καταβαίνουν πολλάκις μέχρι τῆς ἐσχάτης τάξεως, ἵνα ὑψώσουν τοὺς ἐν τῇ γῇ ἔρποντας, χωρὶς αὐτοὶ νὰ μείνουν ἐν αὐτῇ· ἐὰν ᾗνε θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ εὐτύχημα θεωρεῖται τοῖς ὑποκειμένοις, τάχιον ἢ βράδιον διὰ τῆς μεγαλόφρονος συμπεριφορᾶς τῶν θέλουν καθιερώσει μᾶλλον ἢ ἤττον λογικὴν λατρείαν, πρέπουσαν Θεῷ τρισυποστάτῳ, ἐὰν πολιτικοί, θέλουν ἐνεργεῖ, ὠθοῦμενοι ὑπὸ τῆς μεγαλοφροσύνης τῶν, εἰς στερέωσιν πολιτικῆς ἐλευθερίας κατὰ λόγον ὀρθὸν μὴ ἀπομακρυνόμενον τῆς ἀπλότητος, ἀμφότεροί δὲ θέλουν ὑψώσει τοὺς ζῶντας ἐν δουλικῇ καὶ ἀνδραποδώδει ἠθικῇ καταστάσει· θέλουν συντελεῖ διὰ τῆς ἀδικόπου ἀναπτύξεως πράξεως καὶ θεωρίας εἰς διατήρησιν καὶ στερέωσιν ἀληθοῦς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας· τὴν ὑπάρχουσαν ἠθικὴν ἀνισότητά· ἡσύχως πῶς θέλουν τροποποιεῖ· οἱ τοιοῦτοι εἰσὶν ἀρμόδιοι νὰ δείξουν ψηλαφητῶς ὅτι κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπάρχουν ἠθικαὶ ἀνισότητες μεταξὺ τῶν κοινωνούντων· διότι κατὰ βάθος ἐξεταζόμενον τὸ πρᾶγμα τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῶν ἀνισοτήτων δεικνύει τὴν ἰσότητά τῶν κοινωνούντων· διότι ἐὰν ῥίψῃ τις ἀπλοῦν βλέμμα εἰς τὰς διαφόρους πράξεις τῶν συγκοινωνούντων, θέλει ἐννοήσῃ καὶ πιστεύσῃ ὅτι ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ οὐδεὶς δύναται νὰ καυχηθῇ ἐλλόγως ὅτι καθ' ὅλα ὑπερέχει τοῦ ἄλλου ἢ τῶν ἄλλων· πάντες λοιπὸν ζῶντες ἐν κοινωνίᾳ ὑπέχουμεν καὶ ὑπερέχουμεν, οἱ μὲν εἰς τοῦτον, οἱ δὲ εἰς ἐκεῖνο, δυστυχῶς ὁμῶς τὸ ὑπέχουν καὶ ὑπερέχουν ἐν ταῖς δεσποτικαῖς καὶ τυραννικαῖς κοινωνίαις κρύπτεται, εἴτε ὑπὸ φόβου, εἴτε ὑπὸ δυσπιστίας πρὸς τὸν λόγον· π. χ. οὐδεὶς τύραννος ἢ δεσπότης ἄνευ δούλων, οὔτε δούλος ἢ δοῦλοι ἄνευ δεσπότης, οὔτε κύριος ἄνευ ὑπηρέτου, οὔτε ὑπηρέτης ἄνευ κυρίου· ὁ μὲν τύραννος ἢ δεσπότης, καίτοι γνωρίζων ὅτι ἄνευ δούλων καθίσταται δύσκολον νὰ διατηρηθῇ καὶ διαπρέψῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, δι' ἀγερῶχου τρόπου καὶ ὑψηλόφρονος συμπεριφορᾶς κρύπτει τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τοῦ συμφέροντος αὐτοῦ, ὁ δούλος ἄγνοων συνεπείᾳ δειλίας καὶ ἀλογίας δὲν τολμᾷ νὰ δείξῃ διὰ λόγου τὴν ἀμοιβαίαν ἀνάγκην, εὐτυχῶς ὁμῶς ἐν ἐλευθεραῖς κοινωνίαις τὸ ἀμοιβαῖον τῆς ἰσότητος εἶνε φανερόν, οὐδεὶς ὑπηρετεῖ ἢ ὑπηρετεῖται ἀκουσίως πάντες συναλλάσσονται ὡς ἐλεύθεροι πολῖται, ἐπομένως ἕκαστος τῶν συναλλαττομένων ὑπέχει καὶ ὑπερέχει τοῦ ἄλλου ἢ τῶν ἄλλων.

Οἱ ζῶντες ἐν τοιαύτῃ ἐλευθερᾷ κοινωνίᾳ διάγουν μᾶλλον ἢ ἤττον ἐν ἁρμονίᾳ, καὶ ἂν τυχὸν ἐπέλθουν ἐν αὐτῇ δυστυχήματα ἐκ φυσικῶν αἰτιῶν καὶ σπάνιον νὰ μὴν ἐπέλθουν, εὐκόλως θεραπεύονται, τὰ δὲ ἐξ ἠθικῶν προερχόμενα θέλουν εἶναι ὀλίγιστα καὶ ταῦτα ταχύτερα καὶ εὐκολώτερα θεραπεύονται· τολμῶ εἰπεῖν καὶ πλεῖστα ἐκ φυσικῶν προερχόμενα διὰ τῆς

σπουδῆς τῶν φυσικῶν νόμων προλαμβάνονται, ὡς προσλήφθησαν καὶ ἐξακολουθοῦν προλαμβάνόμενα, π. χ. τὰ ἐκ τοῦ κεραυνοῦ, πυρκαϊᾶς, τὰ ἐκ τρικυμιῶν, τὰ ἐκ πλημμυρῶν, σιφῶνων κλπ.

Οἱ δυνάμενοι λοιπὸν νὰ σχηματίσουν τοιαύτην ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, δηλ. ἐν τοιαύτῃ ἰσότητι, ἣν προείπομεν, δύνανται νὰ γίνουν κύριοι τῶν στοιχείων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν προερχομένων ὑλικῶν σωμάτων, ὡς εἶνε ὁ ποιητῆς καὶ συντηρητῆς αὐτῶν· δὲν εἶνε ὀρθόν, ὡς ὑπὸ πολλῶν νομίζεται ὅτι ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου ἐπίτηδες παρήγαγε καὶ παράγει δυσχερείας εἰς ἀνακάλυψιν τῶν φυσικῶν τοῦ καὶ ἠθικῶν του νόμων, ἐπομένως δυσαρεστεῖται δῆθεν ἀπὸ τὴν ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν, ἀνακάλυψιν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ· τοῦναντίον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὅσάκις μάλιστα γίνονται αὗται σκοπῶ ἐφαρμογῆς τῶν ἀνακαλυπτομένων εἰς ὠφέλειαν τῶν κοινωνούντων, ἀληθῶς τότε χαίρει καὶ ἀγάλλεται ὁ Δημιουργὸς βλέπων τὸν κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ πλασθέντα νὰ προσπαθῇ, ἂν καὶ πολλάκις ματαίως καὶ ὀλισθηρῶς, εἰ δυνατόν, νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸ ὕψος αὐτοῦ, ὡς πολλοὶ διὰ τῆς πράξεως καὶ θεωρίας, ὡς ἄτομα, προσήγγισαν. ἀφήσαντες τοῖς μεταγενεστέροις ὄνομα σεβαστόν.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁλόκληροὶ κοινωνίαι, ἄνευ ὑπερφυσικῆς ἐμπνεύσεως, ἀνθρωπίνως ἐξεταζόμεναι δυσκόλως δύνανται νὰ φθάσουν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν γνώσεων, ἔπεται ὅτι τὸ πολίτευμα μιᾶς κυβερνήσεως, πόλεως, ἐπαρχίας καὶ ἐπικρατείας, ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν διάδοσιν καὶ στερέωσιν τοιούτων γνώσεων καὶ ἀντιστρόφως· εἰς τὰς δεσποζόμενας κοινωνίας δυσκόλως, ἂν μὴ καὶ ἀδυνάτως, εἰς τὰς ἐλευθέρας ὅμως δύνανται ἄνευ μεγάλων δυσχερειῶν, ἂν οἱ μὲν μεγαλόφρονες, ἀναγνωριζόμενοι ὡς τοιοῦτοι, τιμῶνται κατὰ λόγον ὑπὸ τῶν ἄλλων, οἱ δὲ ὑψηλόφρονες παραβλέπονται χωρὶς νὰ φέγωνται.

Χαρακτηρίσαντες κατὰ τὰς ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις διὰ τῶν ἀπλοῦς μαζ παρατηρήσεων τοὺς ἐν κοινωνίᾳ ζῶντας μεγαλόφρονες καὶ ὑψηλόφρονες, προτρέπομεν τοὺς φιλομαθεῖς νέους καὶ πάντα φιλανγκνῶστην, ἵνα μελετῶσι τὰς τε γενικὰς καὶ εἰδικὰς ἱστορίας, εἰδικώτερον βιογραφίας ἐπιστήμων ἀνδρῶν· διότι θέλουν ἀπαντήσῃ πλείστους ἄνδρας (οὐδὲν παράξενον καὶ γυναῖκας κατ' ἐξαιρέσιν) ἔχοντας τοὺς εἰρημένους χαρακτῆρας, ἐκ τοιαύτης δὲ μελέτης θέλουν γνωρίσει ὅτι καὶ μεταξὺ βαρβάρων καθ' ἡμᾶς λαῶν, ὡς καὶ μεταξὺ πολιτισμένων, ἐφάνησαν τοιοῦτοι· πιθανόν νὰ ἔχουν τὰ πρωτεῖα οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι, πλὴν καὶ ἡ μεγίστη ἡπειρος Ἀσία καὶ αὐτὴ ἡ Ἀφρικὴ καὶ ὁ νέος κόσμος τῆς Ἀμερικῆς δὲν μένουν ὀπίσω· διότι καὶ ἐν αὐταῖς οὐκ ὀλίγοι ἐδείχθησαν μεγαλόφρονες.

Ἄλλοτε ἴσως λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσωμεν πολλὰ ὀνόματα διὰ τῆς ἱστορίας γενικῆς τε καὶ εἰδικῆς, γνωστῆς εἰδικώτερον βιογραφίας ἀνδρῶν ἔχοντα τοὺς χαρακτῆρας μεγαλοφρόνων καὶ ὑψηλοφρόνων.

Β'

ΣΚΕΨΕΙΣ ΑΠΛΟΪΚΑΙ

περὶ θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ ἢ περὶ θεωρίας καὶ πράξεως.

Ποία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ ἀνθρώπου; μεγίστη καὶ μικροτάτη, σχετικῶς μὲ τὸν βαθμὸν τῆς θεωρίας καὶ πράξεως· μεγίστη μὲν, ἐὰν ὁ μὲν θεωρητικὸς καταγίνεται μόνον εἰς τὸ ἐκθέτειν ἐγγράφως τε καὶ προφορικῶς μόνον τὰς θεωρίας αὐτοῦ, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸ πρακτικόν; ὁ δὲ πρακτικὸς μόνον δι' ἔργου τροποποιεῖ τὰ θεωρητικὰ τροποποιήσεως ἄνευ παρμικρᾶς θεωρίας, ἀπεναντίας ὅμως, ὅσοι περισσότερον πλησιάζουν ἀμφοτέρω, ὁ μὲν διὰ τῆς θεωρίας εὐκόλως ἐφαρμολογούμενης, ὁ δὲ πρακτικὸς διὰ τινος, ἔστω ἀπλουστάτης, θεωρίας, τόσῳ σμικρύνεται ἡ διαφορὰ μεταξύ θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ.

Κατὰ τὸν λόγον σου λοιπόν, ὁ μὲν θεωρητικὸς καταγινόμενος μόνον εἰς θεωρίας, καθίσταται ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἄχθος ἀρούρης, ὁ δὲ πρακτικὸς ἐξασκούμενος εἰς τὰ ἔργα, εἶνε χρησιμώτερος ἐν αὐτῇ· ὅχι τοῦτο δὲν ἀληθεύει, ἐὰν ὁ πρακτικὸς τιμᾷ καὶ σέβεται τὸν θεωρητικόν, καὶ τοῦτο πράττει, ἐὰν ἀληθῶς ἐπιθυμῇ νὰ ὁδῶσιν εἰς τὰ ἔργα τοῦ κανονικωτέραν μορφήν ἢ ὡς λέγομεν εὐμορφοτέραν, ἐπίσης καὶ ὁ ἀληθὴς θεωρητικὸς, ἐὰν ἐκθέτῃ τοιαύτας θεωρίας, ὅποια ἔχουσι μεγάλην σχέσιν μὲ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν, θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνατροφὴν, ἐν ᾗ ἐκθέτει τὰς θεωρίας του· διότι ἐκ τοιαύτης ἀναλόγου σχέσεως ἀναφαίνεται μεγαλητέρα πρόοδος εἰς τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους τοῦ κοινωνικοῦ βίου· ἡ τοιαύτη λοιπὸν πορεὶα θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἀνδρῶν δύναται νὰ φέρῃ κατὰ τινὰ βαθμὴν ἑνωσιν θεωρίας τε καὶ πράξεως.

Ἐν περιπτώσει ὅμως καθ' ἣν ὁ μὲν θεωρητικὸς δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν, ὡς προείπομεν, τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν, ἐπιμένει δὲ μὲ τρόπον ἀγέρωχον μόνον εἰς τὰς θεωρίας του, ὁ δὲ πρακτικὸς θέλει νὰ περιπατῇ βοηθούμενος, ὡς ὁ τυφλὸς, ὑπὸ μόνῃς τῆς ῥάβδου του, ἐν ᾗ ζῇ κοινωνίᾳ, ἀμφοτέρω καθίστανται στάσιμοι καὶ ὀπισθοδρομικοί· οὐδόλως συντελοῦσιν εἰς λογικὴν καὶ πρακτικὴν πρόοδον τοῦ κοινωνικοῦ βίου, εἰδικώτερον εἰς βιωφελεῖς ἐργασίας.

Ἐὰν ἐξακολουθήσῃ τοιαύτη κοινωνικὴ κατάστασις ἐπὶ πολὺν χρόνον, δυσκόλως προσδιορίζομενον μαθηματικῶς, κατὰ λογικὸν συμπέρασμα, ἀνοιχθήσεται εὐρὺ στάδιον εἰς ἄλλην τάξιν, τάξιν θεολήπτων καὶ δεισιδαιμόνων ἀνθρώπων, πλανώντων καὶ πλανωμένων, μεχρὶ τοῦ παρουσιασθῆ μέγα χάσμα πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀνωμαλιῶν, καὶ τότε ἐξ ἀνάγκης ἀναφανήσεται

ἑτερόν τι καὶ ἄλλοιον, τὸ ὅποιον αὐτοὶ οἱ κοινωνοῦντες θέλουν ἀναδείξει, εἴαν δὲν ἀπώλεσαν καθολοκληρίαν τὴν λογικὴν τῶν δυνάμιν, ὅπερ ἀδύνατον θεωρεῖται, ὑπαρχούσης ἀνθρωπίνης κοινωνίας· διότι παραδεχόμενοι τοιαύτην λογικὴν ἀπώλειαν, ἡ κοινωνία ἐξ ἀνθρώπων μεταβληθήσεται εἰς ἀγέλην ζῶων, ὅπερ μᾶλλον ἀδύνατον. Δυστυχῶς καθ' ἕλον τὸν μεσαιῶνα καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ μανθάνομεν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ὑπῆρξαν τοιαῦται μεταβολαὶ προσελθοῦσαι ἐκ τῆς μεγίστης διαστάσεως θεωρίας καὶ πράξεως πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀνδρῶν καὶ μόλις πρὸ ἐνὸς αἰῶνος ἤρξατο κατὰ τινὰ βαθμὸν λογικὴ πορεία, ἐνθα καθιερώθησαν ἀληθῆ συνταγματικά καὶ δημοκρατικά πολιτεύματα.

Εἰς τὰ ἐν λόγῳ δύο ζητήματα ἢ προβλήματα τῆς θεωρίας καὶ τῆς πράξεως, τὸ πολίτευμα τῆς κυβερνήσεως, ταῦτόν τὸ διέπεν τὴν κοινωνίαν, μικράν τε ἢ μεγάλην, ἔχει μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὸ νὰ κρατῶνῃ ἢ νὰ ἐξασθενῇ τὴν διαφορὰν ἢ νὰ συμπλησιάζῃ ἐπωφελῶς.

Ὅλα τὰ εἶδει τῶν πολιτευμάτων, λ. χ. συνταγματικόν, δημοκρατικόν, ἀριστοκρατικόν, ὀλιγαρχικόν καὶ τυραννικόν, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ἀναγκάζονται μᾶλλον ἢ ἤττον νὰ τιμῇσιν καὶ περιθάλψουν τὰ δύο ταῦτα συστήματα, τὴν θεωρίαν καὶ πράξιν, πλὴν τὰ λεγόμενα τυραννικά ἢ ἀπόλυτα, κατὰ τὸ δοκοῦν τῶν τυράννων, μόνον τ' ἀληθῶς ἐλεύθερα, συνταγματικά, δημοκρατικά καὶ ἀριστοκρατικά, εἴαν ἀληθῶς οἱ ἄριστοι κυβερνοῦν, τιμῶσι καὶ περιθάλπουσι τὰ δύο ταῦτα· διότι δυνάμει νόμου οἱ κυβερνῶντες ὑποχρεοῦνται ν' ἀναπτύσσουν καὶ προᾶγουν ταῦτα, ἄλλως, ἀδιαφοροῦντες ἐπέρχεται στάσις καὶ ὀπισθοδρόμησις, ἐνεκα δὲ αὐτοῦ ἡσύχως καὶ λαθραίως εἰσάγεται τυραννικόν τι καὶ αὐθαίρετον σύστημα κυβερνητικόν, τυραννικόν καὶ δεσποτισμός, τὰ ὅποια κατόπιν θέλουν ἐννοήσῃ οἱ κοινωνοῦντες.

Εὐτύχημα καὶ πρὸς ἀρχομένους καὶ πρὸς ἄρχοντας, εἴαν πράξις καὶ θεωρία συμβαδίζουσιν καὶ ἀμοιβαίως τιμῶνται κατὰ λόγον· διότι διὰ τοιαύτης κοινωνικῆς πορείας τὸ ἔλλογον λαμβάνει δύναμιν καὶ τὰ ἔργα δίδουν ζωτήραν κίνησιν τὸ δὲ παράλογον ἐξασθενεῖ.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Χωρικός.

II ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΒΕΤΙΟΥ

ΕΝΔΙΣΙΜΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΜΟΣΤΡΑΤΟΥ

Ὁ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐν Βερολίῳ σπουδάζων, γνωστός δ' ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτείᾳ τῶν γραμμάτων καὶ ὡς δημοσιογράφος καὶ ὡς μεταφράστης φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων καὶ ὡς συγγραφεὺς διδακτικῶν βιβλίων, κ. Δημή-